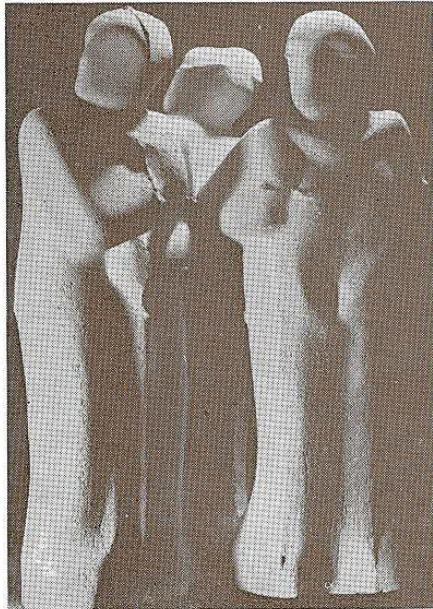

EUGEN FINK I TRANSCEN DENTALNA FENOME NOLOGIJA

Fink, koji je još za života Huserlova pokušao da zaštiti Huserlovo gledište od nesporazuma i pogrešnih interpretacija savremenika i dobio priznanje od samog Huserla da je to učinio potpuno u skladu s njegovim intencijama (E. Fink: *Die phänomenologische Philosophie E. Husserls in der gegenwärtigen Kritik, mit einem Vorwort von E. Husserl.* — Kant-Studien, Bd. XXVIII 1934, ponovo u knjizi E. Fink: *Studien zur Phänomenologie 1930—1939.* — 1966), prihvata Huserlov stalno obnavljan pokušaj da transcendentalnu redukciju dovrši da bi pokazao uzaludnost tog pokušaja, nemogućnost dovršenja transcendentalne redukcije. U graničnom problemu transcendentalnog zasnivanja Huserl se kretao ka sve dubljim slojevima svesti da bi, najzad, metodički isključio i postojanje samog transcendentalnog ego tog zagonetnog središta subjektivnosti, i postavio pitanje njegove konstitucije ili samokonstitucije.

Mesto koje, po Huserlu, predstavlja najfundamentalniji sloj u konstituciji pra-ja jeste samoodnošenje u adekvatnoj samodostatnosti kao uzajamno obuhvaćanje dajućeg i datog u strujućoj prasadajnici, koja kao nunc stans nije u vremenu, ali iz koje vre-

me izvire. Fink polazi od ovog Huserlovog učenja o samokonstituciji transcendentalnog ego da bi preuzeo nacelnu kritiku Huserlove transcendentalne refleksije, pri čemu se oslanja ne samo na Hegelovu spekulativnu dijalektiku, već i na Hajdegerovo učenje o istini. Fink zaključuje da Huserlovo tematiziranje konstitucije povlači za sobom bitno skrivanje, kao što svako osvetljenje povlači za sobom zamračenje.

Kao što Fink veruje da se pitanjem pra-ja otvara jedna nova dimenzija koja nacelnio prevaziđa problemski horizont Huserlove transcendentalne fenomenologije, tako Ludvig Landgrebe smatra da Huserl pojmom horizonta i sveta nacelnio prevaziđa svoj kartezijanski početak (v. raspravu Landgrebea *Abschied vom Cartesianismus, in: Der Weg der Phänomenologie, 1963*).

Što se tiče transcendentalnog ishodišta u filozofsko-istorijskom pogledu, Fink utvrđuje da se ono javlja u metafizičkim novoga veka kao »radikalno nov motiv«. U tradicionalnoj evropskoj filozofiji Fink razlikuje »dve osnovne pozicije: antičku metafiziku i metafiziku novog veka. Prvu karakteriše tako što u njoj »sve ono što uopšte jeste (postoji) shvata uvršćenjem u celokupnu povezanost, a čovek koji to shvata i sam se pojavljuje u shvaćenom sistemu svih stvari. Ljudski duh koji shvata kosmički poredak nalazi sebe već uvršćenim u taj poredak, smeštenim u univerzalnu povezanost bića...« U drugoj se »mišljenje i znanje« ne svode na »opšte biće stvari, već su suprotstavljeni znanom i mišljenom«, kao što »svest nije podređena biću«; u njoj se pojavljuje »cezura između subjekta i objekta«, a razlika između subjekta i objekta postaje »vodilni motiv metafizike novog veka« (E. Fink: *Alles und Nichts, 1959.* str. 31 f.)

Huserl preko Kanta prihvata motiv transcendentalnosti ostajući na tlu suobjektivizma i filozofije svesti, ali i rani Hajdeger, sa pojmom ontološkog a priori što prethodi razlici između subjekta i objekta, prihvata ideju transcendentalizma, pa to važi i za Finka u vreme njegovog približenja Hajdegeru.

Otud zahtev da se u svakom gledištu koje se poziva na transcendentalni način mišljenja odredi smisao transcendentalnosti. Ako za Kanta pojam a priori znači princip na kome se nešto mora i jedino može zasnovati, a ako on i njegovi sledbenici taj pojam vezuju za transcendentalno shvaćenu svest i kritiku uma u najobuhvatnijem smislu reči teorijskog, praktičnog, vrednujućeg uma, onda to važi i za Huserla. Ali ako se i Hajdeger poziva na formalno isti princip, onda je smisao tog principa drugačiji nego u Kanta i Huserla, pošto je za njega odlučan ontološki pojam a priori i odgovarajući pojam fenomena. Kao što se, po Kantu, princip iskustva ne može naći u samom iskustvu, jer se naše iskustvo konstituiše tek u svetlosti tog principa, tako isto, formalno govoreći, princip postojećeg, po Hajdegeru, ne može biti nešto postojeće, već kao njegova osnova to može biti samo princip što omogućuje znanje o postojećem kao takvom. Od Kantove transcendentalne diferencije, koju prihvata Huserl, put tako vodi ka Hajdegerovoj ontološkoj diferenciji koja pretpostavlja ontološki a priori i sledstveno svojevrstan transcendentalizam. Najzad, ako za Kanta i novokantovce, pa i za Huserla, transcendentalni princip kao formalan uvek sadrži nešto opštevažeće, onda se biće (Sein) za Hajdegera i njegove sledbenike, u koje, dakle, spada i Fink, ne određuje prema opštosti, već prema svojoj punoći i konkretnosti.

Iz Finkovog teksta *Biće-Istina-Svet.* — 1958, možemo razabrati motive njegovog suočavanja s idejom transcendentalizma. Fink indirektno odbacuje Huserlovo gledište, dok metodički isključuje »transcendentalije« kao primarne odredbe bića. U isti mah on se suprotstavlja tradicionalnoj evropskoj spiritalističkoj metafizičkom od Platona do Hegela zato što antropomorfiistički veruje u to da se »sve postojeće tiska ka duhu«. Time Fink pogada i Huserlov transcendentalni idealizam, ukoliko ovaj uzima transcendentalnu subjektivnost kao apsolut. Isto tako Fink dovodi u sumnju valjanost vraćanja na

kartezijanski početak, osporavajući mogućnost da se Dekartov »neuzarmljivi temelj« postavi u po sebi postojećem ego, jer se onda fenomenom uzima kao po sebi postojeca stvar. Dosledno kritičko shvaćanje fenomena kao pojave u smislu Kantovog kritičizma vodi, po Finku, u »niperkritički bezdan«, jer onda svaka pojava mora biti shvaćena kao pojava neke druge pojave, itd. in infinitum. Ali ne samo kritički fenomenalizam, već ni »moderna fenomenologija«, koju Huserl uvodi, ne izmiče toj teškoći, jer »fenomen« u fenomenološkom videnu brise razliku između postojećeg za nas i postojećeg po sebi. Ta razlika, po Finku, čoveka »bitno uznemirava« i taj plodni nemir ne valja gusiti jednostranim resenjima.

Fink na tom mestu određuje »novi pojam« bića po sebi na taj način što prikazuje kako »biće po sebi i biće za nešto drugo« ne predstavljaju suprotnosti, i kako samo ono što je po sebi i za sebe može biti za nešto drugo. Iz te odredbe neposredno proizilaze da ni transcendentalna subjektivnost, ni bilo koja druga suobjektivnost ne mogu biti postavljene kao biće po sebi ili kao apsolut.

Time se odbacuje Huserlovo transcendentalno-fenomenološko gledište, čija završna problematika samokonstitucije Ja kao monade i konstitucije drugoga kao tuđeg Ja i sveta, polazeći od egološke osnove, zna samo za apsolut transcendentalne subjektivnosti kao biće po sebi, ali ne i kao biće za nešto drugo. Tako shvaćena apsolutnost (nemacka rec *Selbstheit* za našeg prevodioca, doduše, znači tačno »samost«, ali se time ne obuhvata sve njeno značenje koje sadrži i »subjektivnost« u smislu apsolutnosti) za Finka je oduvek bila »nešto razornog«, zato što raskida bitne veze bića sa drugim bićima, određenog postojećeg s drugim postojećim, jedne stvarnosti s drugim stvarnostima.

Ako, dakle, Fink »stavlja u zagrade transcendentalije«, onda to još ne znači da odbacuje svaki pojam a priori, već samo to da mu je blizak Hajdegerov pojam ontološkog a priori, kao što Finkovo savladivanje Huserlove nedijalektičke pozicije apsolutnog ego vodi ka dijalektičkom zahtevu za non-ego. No Finkovo mišljenje ne zastaje na tome i ono u ovome času beleži značajni tematski i problemski dalji razvoj.

Eugen Fink rođen je 1905. godine; bio je, kao i Landgrebe, Huserlov asistent, koji je u godinama neposredno pred smrt učitelja bio u pisnoj saradnji s njim, i to nad njegovim mnogobrojnim neredigovanim rukopisima, od kojih su neki neobjavljeni i nedostupni arhivskom proučavanju, od tada postali njegovo privatno vlasništvo. Huserl je Finka smatrao svojim najautentičnijim tumačem i, povodom jedne Finkove konfrontacije sa kritičarima Huserlove filozofije početkom tridesetih godina ovog stoleća, izjavio da se može potpisati ispod svake Finkove reči. To Finku nije smetalo da se zatim distancira od Huserlove pozicije i da se približi Hajdegeru, tako da u njegovom radu otada možemo poznati i fenomenološke crte jednog, i ontološki pristup drugog. No Fink je posle toga kročio putem postistoričnog načina mišljenja, ka kosmologijskim izgledima i razvio u našem vremenu jedan od najznačajnijih samosvojih filozofskih poduhvata, koji se konačno okreće pitanjima filozofske politike, vaspitanja i pesništva. Fink je danas profesor u Frajburgu.

Glavni Finkovi spisi jesu: *Sein-Wahrheit-Welt, Vor Fragen zum Problem des Phänomen — Begriffs* (Biće-Istina-Svet, Predpitanja o problemu pojma fenomen), 1958; *Alles und Nichts, Ein Umweg zur Philosophie* (Sve i ništa, Jedan obilazni put ka filozofiji), 1959; *Spiel als Welt-Symbol* (Igra kao simbol sveta), 1960; *Nietzsches Philosophie* (Ničeova filozofija), 1962; *Studien zur Phänomenologie 1930—39*, (Studije o fenomenologiji), 1966; *Erziehungswissenschaft und Lebenslehre* (Nauka o vaspitanju i učenju o životu), 1970; *Metaphysik der Erziehung im Weltverständnis von Plato und Aristoteles* (Metafizika vaspitanja u Platonovom i Aristotelovom razumevanju sveta), 1970; *Epiloge zur Dichtung* (Epilog pesništvu), 1971.